

Pri interlingvistiko kun prof. Liu Haitao

La ĉina interlingvisto Liu Haitao dum pli ol jardeko en kaj ekster Ĉinio multe agas por interlingvistiko kaj la scienca traktado de Esperanto (kp. lian retpaĝaron www.liuhaitao.net/eniro.html). Li publikigis aron da gravaj studoj kaj recenzoj kaj redaktis (kun Sabine Fiedler) ampleksan libron pri interlingvistiko. Li estas membro de la redakta komitato de la revuo *Esperantologio – Esperanto Studies*. Antaŭ nelonge la 40-jara eksperto estis nomumita universitata profesoro pri komputila lingvistiko en grava ĉina universitato, kiu ankaŭ ludis signifan rolon por Esperanto. La nova profesoro bezonas la helpon de kolegoj (hlui@bbi.edu.cn). Detlev Blanke (dblanke.gil@snaflu.de) starigis al li kelkajn demandojn.

DB: Kiel vi venis al interlingvistiko, kaj ekde kiam vi okupiĝas pri ĝi?

LHT: Mi ekinteresiĝis pri lingvoj ĉirkaŭ la jaro 1980. En tiu tempo mi studis informadikon en la universitato. En Ĉinio estas vere malfacile ŝanĝi sian fakon laŭ sia prefero. Tial mi devis finstudi informadikon ĝis 1983. Esperanton mi memstudis en 1982, kio konatigis min kun interlingvistiko. La problemojn de interlingvistiko mi sisteme tuŝis ekde 1985. Laŭ mia kompreno interlingvistiko estas scienco pri interlingva komunikado. Oni povas studi ĝin laŭ diversaj vidpunktoj.

DB: Nuntempe – laŭ mia observo – vi estas la plej aktiva interlingvisto en Ĉinio. Vi publikigis aron da gravaj studoj kaj ampleksaj recenzoj en diversaj lingvoj, kunredaktis ampleksan libron. Pri kiuj temoj vi verkis kaj en kiuj lingvoj?

LHT: Dankon. Ĉar mi opinias, ke interlingvistiko ne nur estas scienco pri planlingvoj, mi volas studi la problemaron el multaj flankoj. Laŭ mia konvinko interlingvistoj devas respondi ĉiujn demandojn pri interlingva komunikado, ne nur pri interhoma, sed ankaŭ pri la komunikado inter homo kaj komputilo. Mi klopodas serĉi la radikojn de interlingvistiko en diversaj sciencoj kaj esplori la signifon de interlingvistiko por aliaj sciencoj. Mi povas legi dokumentojn en Esperanto, la angla, germana, franca, rusa kaj en aliaj planlingvoj. Bedaŭrinde mi nur pasive regas la lingvojn. Kutime, se la celitaj legantoj estas ĉinoj, mi verkas en la ĉina, por alilingvaj legantoj mi kutime uzas Esperanton. Mi ankaŭ verkas en la angla, se la redaktoro petas tion, konsiderante ke la studo estas signifa por fakuloj ekster Esperantio. Jen kelkaj temoj, kiujn mi iam tuŝis: fundamentaj demandoj de interlingvistiko kaj planlingvoj, interlingvistiko kaj komputila lingvistiko en diversaj aplikoj, planlingvoj kaj terminologio, planlingvoj kaj la strukturo de la ĉina lingvo, planlingvoj kaj kreolaj/piĝinaj lingvoj, interlingvistiko kaj interkultura komunikado, interlingvistiko kaj kibernetiko, planlingvoj kaj lingvoplanado, interlingvistiko kaj lingvaj homaj rajtoj...

DB: Kiun rolon interlingvistiko nun ludas en Ĉinio? Kiun rolon ĝi devus ludi?

LHT: Kiel en aliaj landoj ankaŭ en Ĉinio interlingvistiko apenaŭ ludas rolon en la scienco. Laŭ mia takso oni tamen estus preta akcepti ĝin, se ni povus liveri pli multajn signifajn sciencajn rezultojn. Nuntempe multaj sociolingvistoj interesiĝas pri lingvaj homaj rajtoj kaj lingva ekologio. Estas tamen por ili malfacile trovi taŭgan solvon. Interlingvistiko povus ludi gravan kaj efikan rolon en tiu ĉi kampo. Tio validas ne nur por Ĉinio, sed eĉ pli multe kaj pli grave por la tuta mondo.

DB: Ĉu la Esperanto-movado en Ĉinio subtenas viajn interlingvistikajn aktivigojn?

LHT: Ĉar mi antaŭe vivis en izolita regiono de Ĉinio, mi havis nur malmultajn kontaktojn kun Ĉina Esperanto-Ligo. Mi tamen havas la impreson, ke ĈEL ne tre interesiĝas pri la scienca flanko

de planlingvoj, do pri interlingvistiko. Espereble inter ĈEL kaj mi estonte plifortiĝos la komunikado.

DB: Pri kiuj aliaj fakoj vi okupiĝas, krom pri interlingvistiko?

LHT: Mi krome okupiĝas pri informadiko, komputila lingvistiko, lingva planado, dependa sintakso kaj kelkaj aliaj branĉoj de lingvistiko.

DB: Bv. informi pri via originala profesio, via ĝisnuna laboro kaj la nova kariero kiel universitata profesoro.

LHT: Mi laboris ekde 1983 en unu el la plej grandaj fabrikoj pri aluminio en la mondo. Tie mi progresis de asista teknikisto al ĉefinformadikisto. Sub mia gvido fakte la informadika reputacio de mia fabriko fariĝis la plej bona inter la samtipaj firmaoj de Ĉinio.

DB: Kiel okazis, ke oni nomumis vin universitata profesoro?

LHT: Kiel konate, mi studas interlingvistikon kaj lingvistikon nur kiel satokupon. La plej grandan parton de mia tempo mi devis uzi por mia profesio, do informadiko. La neprofesia studo limigis miajn interkomunikadojn kun aliaj kolegoj en la lingvistika medio. Mi mem ĉiam esperis labori kiel profesia lingvisto en universitato. Lastjare oni rekomendis min por BBI (Beijing Broadcasting Institute) kiel profesoron pri aplikata kaj komputila lingvistiko. Estas tre malfacile akiri laboreblecon en Beijing. Mi tial devis atendi ĝis ĉi aŭgusto. Nun ĉio estas en ordo.

En Ĉinio preskaŭ en ĉiuj profesioj ekzistas akademaj titoloj pri teknika klereco. La titolo de universitata profesoro estas uzata nur en universitatoj. En aliaj profesioj ekzistas titoloj, kiuj samrangas al tiu de universitata profesoro. Antaŭ du jaroj oni nomumis min 'elstara supera inĝeniero'. Tial mi povis kunporti la titolon al la universitato, kiu akceptis ĝin kaj donas al mi la samajn kondiĉojn de universitata profesoro.

DB: Bonvolu iom karakterizi la specifecon de via universitato kaj la rolon, kiun ĝi ludas en Ĉinio.

LHT: Beijing Broadcasting Institute (BBI) estas la sola universitato en Ĉinio, kiu sin koncentras al komunikado (tio inkludas televidon, radion kaj aliajn komunikilojn kaj teknikojn). BBI nun havas 70 fakojn je universitata nivelo kaj 12 000 studentojn. Ĝi estas unu el la plej gravaj el inter 100 universitatoj en Ĉinio. Multaj fakoj en ĝi estas la solaj en Ĉinio. La nomo de mia universitata departemento estas 'aplikata lingvistiko', kies ĉefaj esplor-direktaj estas 'lingva planado' kaj 'komputila lingvistiko'. La departemento estas la unua, kiu oni en ĉinaj universitatoj instalas pri aplikata (komputila) lingvistiko.

DB: Kiun statuson vi havas en la universitato kaj kiujn fakojn vi instruas al studentoj? Ĉu ankaŭ interlingvistikon?

LHT: Kiel profesoro de departemento, mi nun ĉefe instruas pri komputila lingvistiko. En tiu ĉi semestro mi instruas informadikon por lingvistoj kaj perkomputilan lingvan

Okaze de la Tago de la Libro:

Trezoroj en la reto

Fosi en brokantejoj eble donas ĝuon, sed estas ankaŭ temporabe. Tial pli kaj pli da libro-amantoj nun preferas vagi tra la interreto por serĉi malnovajn librojn.

Mi komencis la vagadon en Germanio. Pluraj libroj altiras atenton jam pro sia prezo. Jen unu brokantejo ofertas la libron de Bertha von Suttner, *For la batalilojn!* (1914), je prezo de 50 eŭroj. Alia, specialiĝinta pri „maldekstra“ literaturo, postulas por 56-paĝa verketo de Stalin, *Oktoobra revolucio kaj taktiko de rusaj komunistoj* (1932), 45 eŭrojn – kun la komento, ke ĝia apero estas paradoksa, ĉar Stalin persekutis Esperanton. La sama librojo ofertas „bibliografie ĉe ni ne dokumenteban“ libron: *Jarkvino de la Oktoobra Revolucio* de L. Sosnovski (1923), „alloge farita volumo... (kiu) krom la grandaj gvidantoj kiel Lenin kaj Trockij ofte montras la ordinaran popolon“. La prezo: ne malpli ol 225 eŭroj.

Kiam mi ekvagis tra la usona Abebooks, mi havis klaran celon. Mi serĉis kuriozaĵojn el la Malvarma Milito, nome la libron *Esperanto the Aggressor Language* (1962), kiun la usona armeo eldonis por la uzo en manovroj – por ke la soldatoj iom lernu la kvazaŭan „lingvon de la malamiko“. Pluraj libroj ĝin ofertas – la prezoj varias inter 75 kaj 15 dolaroj. Kelkaj titoloj ofertataj en la usona listo estas altprezaj, ekz. la Zamenhofaĵoj en traduko de Henry Phillips, *An Attempt towards an International Language* (1889, 125 dol.), *Per balono al la poluso de S.A. Andrée* k. a. (1930, 214 eŭroj), kaj la “tre rara” *Orienta Almanako* (1913, 275 \$). Po 150 \$ kostas *Fundamento de Esperanto* (1907) kaj *Originala Verkaro* (1929). Surprizas la prezo de 125 \$ postulata por *Vojaĝo inter la tempoj* de K. Kalocsay (1966), kiun la ofertanto same nomas “tre

rara”. *Kvin virinoj de Amoro* (1966) estas prezentita kiel *exquisite translation* (brila traduko) de japana klasikaĵo (60 \$). Bonajn prezojn, nome po 75 \$, atingas *Prozo ridetanta* de Raymond Schwartz (1928) kaj la romano de Ariĉima Takeo, *Senbedaŭre amo rabas* (1931); en la skalo sekvas *Atakoj kontraŭ gardenplantoj* de Paul Neergaard (1954, 55 \$); du eldonaĵoj de Stafeto: Pío Baroja, *La arbo de la sciado* (1973, 50 dol.), kaj *Japana kvodlibeto* (1965, 40 \$); krome, *Shakespeare in Esperanto*, bibliografio (“rara” de Humphrey Tonkin (1966, 30 \$). Flatas min, ke la unua, broŝura eldono de *La danĝera lingvo* (1973) ŝajne valoras jam 45 dolarojn. Same multe kostas la dulingva (en Esperanto kaj la angla) *Manifesto de la Komunista Partio* (1908). Pli malriĉaj kolektantoj devas kontentiĝi per kultur-revolucia ĉinaĵo, *La malakordoj inter k-d-o Togliatti kaj ni* (1963), kiu kostas nur 1 dolaron.

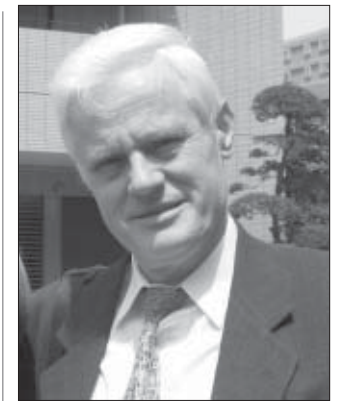
Eble la plej multekosta esperantaĵo estas nuntempe *Dancu marionetoj!* de Julio Baghy (1927). Ĝin ofertas budapeŝta librojo. Temas pri lede bindita volumo el

prilaboradon en prologo por la dua kaj tria grado. Mi ankaŭ devas partopreni aliajn esplortemojn de la departemento, ĉefe projektojn pri komputila lingvistiko. Miaj studentoj lernos la bazajn konojn en la unua kaj dua jaroj pri informadiko kaj lingvistiko, ekde la tria jaro ili studos subfakon laŭ siaj interesoj el lingva planado kaj komputila lingvistiko. Interlingvistikon mi ankoraŭ ne povas instrui. Tamen mi jam diskutis kun la departementestro pri la eblo enkonduki interlingvistikon kiel studobjekton. Li konsentas pri mia propono. Eventuale la universitato eldonejo povus eldoni ankaŭ miajn verkojn pri interlingvistiko. Pri tio mi devas fari tre bonan planon. Fakte BBI kaj Esperanto havas bonajn rilatojn. Jam en la jaro 1964 BBI malfermis la unuan fakon pri Esperanto en ĉina universitato. Multaj Esperanto-parolistoj de Radio-Beijing iam estis studentoj de la Esperanto-fako de BBI. La fako ankaŭ iam revarbis novajn studentojn, eble du- aŭ trifoje. Alidiriĝe, BBI estas lulilo de profesiaj esperantistoj en Ĉinio.

DB: Ĉu vi jam ion povas diri pri viaj esplortaskoj?

LHT: Nun en la komenco mi havas malmultajn esplortaskojn.

la posedo de Baghy mem, kaj ĝi kostas 413 dolarojn. Similajn aŭ eĉ pli altajn prezojn atingas titoloj, kiuj laŭ la ofertantaj librejoj temas pri “antaŭuloj” de Esperanto. Ankoraŭ moderprezaj estas du germanlingvaj verkoj, la projektoj de J. Schipfer (1839, 143 eŭroj) kaj de Moses Païĉ (1859, 144 eŭroj). Sed la itallingva gramatiko de G. Kalmar pri filozofia lingvo (1773) kostas en Usono 450 dolarojn, dum ĝian germanan version eblas akiri kontraŭ 203 eŭroj. Same en Germanio, oni ofertas pioniran verkon pri telekomunikado: *Psittelegraphie de Armand Charles Daniel de Firmas-Peries*, t.e. priskribo de la pazigrafio de Joseph de Maimieux (1811) – kaj postulas por ĝi 2606 eŭrojn.

Konstatante la iom altajn prezojn de tiaj inkunabloj, la Esperanta libro-amanto ne devas paniki. Mi vidis en la usona listo oferton de la ĉarma libreto *Rimportretoj* de Kalocsay por preskaŭ 60 dolaroj. Sur la pure esperantista merkato tiu libro kostas malpli. Vi havas ŝancon pli malkare akiri ĝin, se vi hazarde trafos ekzempleron dum vizito al la Libroservo de UEA. **Ulrich Lins**

Ili rilatas nur al komputila lingvistiko. Kompreneble, mi rajtas fari aliajn esplorojn laŭ mia prefero, por tio mi tamen esperas ricevi financon subtenon de la universitato. Mi devas zorgi plani la esplortemojn. La universitato ne rifuzos interlingvistikon, se oni povas liveri bonan programon.

DB: Mi supozas, ke necesas subteni vin en viaj klopodoj disvastigi interlingvistikon en Ĉinio. Ĉu vi havas iun ĉi-rilatan mesaĝon al interlingvistoj en aliaj landoj?

LHT: Dankon, tiaj subtenoj de aŭlandaj interlingvistoj certe estas necesaj. Fakte, se min menui estus subteninta dum la pasintaj jaroj, ne eblus al mi esplori interlingvistikon, kaj ankaŭ ne eblus al mi nun funkcii kiel universitata profesoro pri lingvistiko. Kiel konate estas tre malfacile por ĉinoj akiri eldonaĵojn el aŭlandoj. Mi esperas, ke miaj kolegoj kiel antaŭe povos daŭre subteni min kaj sendos novajn eldonaĵojn. Estus bone kaj utile, se ni havus kompletan materialkolekton pri interlingvistiko en Ĉinio. Mi ankaŭ ŝatus kunlabori kun aliaj universitatoj pri interlingvistiko, komputila lingvistiko kaj lingvoplanado. **(por Esperanto intervjuis Detlev Blanke)**